

HOE VINDT EEN VOGEL DE WEG?

DR. TAMAR LOK

ONDERZOEKT HET TREKGEDRAG VAN LEPELAARS

Dr. Tamar Lok (38) werkt aan het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) op Texel. Al sinds haar master evolutionaire biologie onderzoekt ze lepelaars.

Op Schiermonnikoog leven zo'n tweehonderd broedparen van lepelaars.

Als bioloog verzamel ik al jarenlang informatie over deze kolonie. In het broedseizoen bestaat een groot deel van mijn onderzoek uit veldwerk. Ik lees de ringen van de vogels vanuit een opvouwbaar schuilhutje. Ik klap het uit, ga erin zitten en schuif met hutje en al op naar de kolonie – zo kan ik heel dichtbij komen. De tijd vliegt als je in zo'n schuilhutje zit. Er gebeurt van alles in een kolonie, want lepelaars zijn erg sociale dieren. Soms steelt een vogel een tak uit het nest van de burens, en je ziet hoe partners elkaar begroeten als ze samenkomen.

Lepelaars zijn trekvogels. Dertig jaar geleden overwinterde het merendeel van de Nederlandse lepelaars in West-Afrika, maar dit is aan het veranderen. Steeds meer vogels brengen de winter door in Zuid-Europa. Tijdens mijn promotieonderzoek ontdekte ik dat lepelaars die naar West-Afrika gaan een lagere overlevingskans hebben en minder jongen grootbrengen. Toch kiest nog ongeveer de helft van de lepelaars voor deze trekroute van bijna vijfduizend kilometer. Ik vroeg mij af hoe dat komt. Hoe maakt een lepelaar de keuze tussen overwintering in Frankrijk of West-Afrika? Uit die vraag ontstond mijn vervolgonderzoek.

Met dit onderzoek wil ik beter begrijpen hoe snel trekvogels hun routes kunnen aanpassen om te overleven in een snel veranderende wereld. Twee jaar geleden hebben we ouders en hun jongen gezenderd om te kijken of ze samen naar het zuiden trekken. Dat doen ze niet. De ouders

DE ERTIG JAAR GELEDEN
OVERWINTERDE HET MERENDEEL
VAN DE NEDERLANDSE LEPELAARS
IN WEST-AFRIKA, MAAR DIT IS
AAN HET VERANDEREN.

vertrekken eerst en hun jongen gaan later, maar wel vaak in groepen met andere volwassen vogels. De jongen leren de trekroute dus niet van hun ouders, tenzij die informatie via genen of hormonen wordt doorgegeven. Om hier meer duidelijkheid over te krijgen, deden we afgelopen broedseizoen een uniek experiment.

We hebben eieren van de kolonie op Schiermonnikoog verwisseld met die van een kolonie in de Camargue, een deltagebied in Zuid-Frankrijk. De vogels op Schiermonnikoog vliegen gewoonlijk in zuidwestelijke richting, terwijl de lepelaars uit de Camargue naar het zuidoosten trekken om te overwinteren. Als de trekroute puur genetisch bepaald is, zouden de verwisselde jongen dus de verkeerde kant op vliegen. Mijn hypothese was echter dat de jonge vogels de trekroute leren door andere volwassen lepelaars te volgen.

Het wisselen van de eieren was een bijzondere ervaring. Met een auto reden we, heel voorzichtig, van Schiermonnikoog naar Nancy in Frankrijk, waar midden in de nacht de overdracht plaatsvond. De eieren werden warm gehouden in een zelfgemaakte broedkast, die aangesloten was op de sigarettenaansteker. Zodra we de Franse eieren hadden, reden we terug om ze aan de Nederlandse 'gastouders' te geven. Die hadden in

de tussentijd nietsvermoedend op nepeieren gebroed. Al met al lukte het ons om in minder dan 24 uur tijd de eieren met elkaar te verwisselen.

Op Schiermonnikoog zijn vervolgens tien jongen gezenderd: vijf met Franse genen en vijf met Nederlandse genen. Hetzelfde gebeurde in de Camargue. Via een app konden we de twintig vogels volgen toen ze eind vorig jaar aan hun trek begonnen. Zoals we hadden verwacht, zijn ook de 'geadopteerde' vogels gewoon met de volwassenen in hun omgeving meegevlogen. Tot zover lijkt het trekgedrag van lepelaars vooral te worden bepaald door sociale leerprocessen. We zullen het onderzoek wel moeten herhalen, zodat de steekproef groot genoeg is om wetenschappelijke uitspraken te kunnen doen. –MYRTHE PRINS

Volg de vogel

Benieuwd naar waar de lepelaars zich nu bevinden? Via de smartphone-app Animal Tracker is het mogelijk de twintig gezenderde dieren zelf te volgen. De lepelaars genaamd Anne, Arno, Lilou en Veer werden bijvoorbeeld geboren op Schiermonnikoog; de jonge vogels Alex, Chris, Julie en Ravi werden geboren in de Camargue.